

Шведецький Д. Є.
магістрант групи мСР-21
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник:
Горішна Н. М., к. п. н., доцент

ПРОБЛЕМА МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Актуальність теми дослідження. Перехід до ринкових відносин у сфері праці та зайнятості в умовах структурної перебудови економіки призвів до виникнення принципово нової ситуації у сфері зайнятості населення у суспільному виробництві. Особливо складною дана ситуація виявилася для молоді, яка в силу специфіки своїх вікових та соціально-психологічних характеристик виявляється недостатньо підготовленою до реалій ринку праці: молодим людям об'єктивно важче, ніж дорослим, витримувати конкуренцію на ринку робочої сили за робоче місце. Проте у випадках реорганізації виробництва чи економічних складнощів вона першою потрапляє під скорочення.

Однією з найбільш серйозних проблем соціально-економічного розвитку сучасної України є скорочення обсягів зайнятості серед молоді. Причому значну частину безробітної молоді становить контингент випускників професійно-технічних навчальних закладів та закладів вищої освіти, які здобули професію і вперше виходять на ринок праці. Як результат, молоді спеціалісти поповнюють лави безробітних, працюють не за фахом або без офіційного оформлення трудових відносин. Серед інших, не менш негативних наслідків – зростання зовнішньої трудової міграції, втрата мотивації до легальної зайнятості, нарешті поширення деструктивних та навіть кримінальних моделей поведінки.

Між тим, отримання роботи за фахом після здобуття освіти є ключовим елементом соціалізації молоді. Якщо ж молода людина, отримуючи диплом фахівця, не знаходить свого місця у суспільному виробництві, це для стає неї великою морально-психологічною травмою та тягне за собою ризик повного

відчуження від суспільного життя.

Безробіття серед молоді в Україні є однією з найбільш гострих та болючих проблем, що пов'язано з незбалансованістю ринку праці та ринку освітніх послуг. Дослідженню цієї проблеми в нашій державі приділяється велика увага. Вагомий внесок у дослідження проблем ринку праці та зайнятості в Україні зробили такі вчені, як С. Бандур, О. Вишняк, М.Долішній, Ю. Краснов, Е. Лібанова, Л. Семенова, О. Хомра, О.Яременко та ін. Питання формування ринку праці молоді, особливо фахівців з вищою освітою, висвітлювали такі українські вчені, як О. Грішнова, М. Нижній, С. Злупко, А. Лаврук, А. Яременко та ін. Проблеми молодіжного безробіття вивчали В. Васильченко, Н. Волкова, О. Грішнова, М. Колосницька, Л. Кудіна, В. Петюх, К. Сименюк, В. Федоренко, К. Яковенко, Л. Яцюх та інші.

Метою статті є визначення чинників, що зумовлюють виникнення проблеми безробіття молоді, її наслідків та шляхів подолання.

Молодь формує особливий спектр ринку праці, який значно відрізняється від інших складових цього ринку. З одного боку, молодий вік сприяє високій мобільності, відкритості, готовності до змін та пошуку роботи, а з іншого, молоді не вистачає відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці. Ситуація у сфері молодіжної зайнятості в Україні постійно погіршується. У 2017 році безробітних віком до 24 років було понад 15%, у 2018 р. – вже 17,9%, тоді як середній рівень безробіття для усіх вікових категорій вдвічі нижчий, за даними Держстату. У 2019 році серед тих, хто шукав роботу більше року, безробітних до 34 років налічувалось близько 40% [1].

В умовах пандемії питання працевлаштування молоді ще більше загострюється, економічна криза від COVID-19 звужує можливості, особливо для пошуку першого робочого місця. Таким чином, безробіття молодих людей є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України.

Проведені останнім часом соціологічні опитування молоді фіксують критичне сприйняття сучасного життя в Україні, в тому числі й скептичне налаштування щодо власної долі. Зокрема, за результатами міжнародного соціологічного дослідження

ТНПУ MAGISTERIUM

«Студенти – образ майбутнього», в якому були задіяні фахівці Київського Інституту проблем управління ім. Горшеніна, серед головних проблем молоді українці визначають саме труднощі у працевлаштуванні та пов'язану з цим відсутність можливостей професійної самореалізації: у рейтингу нагальних проблем працевлаштування є найбільш актуальною проблемою для української молоді (64,5%) опитаних [2]. Цим же можна пояснити дані ще одного соціологічного дослідження, згідно з якими 41% молоді (у віці від 18 до 29 років) готові при нагоді залишити Україну задля працевлаштування за кордоном [3].

Результати аналізу наукових публікацій свідчать, що процес працевлаштування передбачає взаємозв'язок та взаємовплив двох складових: очікувань та сподівань молодої людини щодо майбутньої роботи та вимог роботодавців до потенційних працівників. І майбутні працівники, і роботодавці, керуючись власними інтересами, висувають певні вимоги. Перші – щодо рівня заробітної плати, умов та режиму роботи, пільг, заохочень та премій, соціальних гарантій, можливостей кар'єрного росту; другі – щодо мотивації праці, освітньо-кваліфікаційного рівня, практичних навичок і досвіду роботи, трудової дисципліни тощо. Молоді спеціалісти, випускники вищих навчальних закладів, не відповідаючи таким критеріям з боку роботодавців піддаються дискримінації та опиняються під загрозою безробіття. Як наслідок, мають місце негативні зміни в ціннісно-мотиваційних орієнтирах молоді стосовно її майбутньої життєдіяльності та праці, що виражається в істотному падінні престижності праці у суспільному виробництві та працевлаштування у сфері легальної зайнятості, небажані міграційні настрої тощо; у більш тривалій перспективі зневіра широких верств молоді щодо можливостей вести трудовий, соціально прийнятний спосіб життя. Причому слід визнати, що така ситуація значною мірою обумовлюється як кризовим станом економіки та інших сфер життєдіяльності, так і низькою результативністю існуючої державної молодіжної соціальної політики, в тому числі й молодіжної політики зайнятості [1].

Серед основних причин труднощів молодих людей із працевлаштуванням – невідповідність здобутої освіти вимогам потенційних роботодавців, яким потрібен досвідченого кадровий

ТНПУ MAGISTERIUM

склад, що зможе одразу ефективно працювати, в той час як спеціаліст-початківець ще не має практики застосування отриманих знань. Крім того, роботодавець підвищує вимоги до якісного складу робочої сили, вимагаючи від працівника високого рівня кваліфікації, загальноосвітньої та професійної підготовки, наявності досвіду роботи, креативного ставлення до своєї праці, високого рівня виконання професійних обов'язків. Для сучасного роботодавця недостатньо лише високого рівня виконавчої дисципліни, зразкового виконання певного усталеного кола обов'язків і ґрунтовної теоретичної бази. Затребуваною є гнучка, мобільна, комунікабельна, творча особистість, здатна вступати в ділові контакти, вести переговори, творчо реагувати на потреби ринку, вносити раціоналізаторські пропозиції, підвищувати свій професійний рівень, швидко адаптуватися до змін виробничих процесів.

Зауважимо, що серед інших чинників безробіття молоді, науковці називають:

- загальний стан економіки, при якому кількість робочих місць зменшується;
- податковий тиск на крупні підприємства, малий та середній бізнес з боку держави;
- відсутність системи розподілу молоді під час навчання (стажування або практика) та на роботу після його завершення;
- недосконалість програм зайнятості, перекваліфікації молодих працівників на загальнодержавному, міському рівнях тощо [8, с. 52].

Аналіз зарубіжного, зокрема німецького досвіду соціально-педагогічної підтримки безробітної молоді свідчить, що окремі його аспекти можуть бути використані в Україні. Варто зазначити, що німецька (неоліберальна) модель зайнятості населення базується на активній політиці зайнятості, а усі працівники, які працюють за наймом мають бути застраховані. У Німеччині існує досить оригінальна модель взаємодії ринку праці та системи освіти. У цій країні професійній підготовці та професійно-орієнтованому навчанню починають приділяти увагу ще у старшій школі. Варіантом первинної професіоналізації молодих людей є модель «трудоного року», що допомагає людині визначитися з майбутньою спеціальністю, одночасно здобувши

ТНПУ MAGISTERIUM

навички трудової діяльності. Спеціалізоване навчання у центрах професійної освіти починається із другого навчального року. Впродовж першого року навчання у старшій школі учень знайомиться з усіма професіями. Таке «наближення» освіти до запитів ринку праці повинно зменшити число помилок при виборі професій та при потребі молодій людині буде легше перекваліфікуватися на іншу спеціальність.

З метою стимулювання особистої активності громадян у вирішенні проблем безробіття, була прийнята спеціальна урядова програма «Стимулювання накопичень для відкриття власної справи», кредитування на організацію підприємницької діяльності з низьким відсотками. Послуги молоді у сфері професійної освіти містять також соціально-педагогічний компонент, що загалом забезпечує кращі стартові позиції для молодих людей на ринку праці. Згадані превентивні заходи профорієнтації мінімізують в майбутньому безробіття серед молоді [6].

Висновок. Загалом, розуміння чинників виникнення явища безробіття молоді та аналіз перспективних ідей вирішення цієї проблеми за рубежом є ключовим для визначення шляхів подолання цього явища. На нашу думку, доцільно: створити та налагодити ефективну роботу молодіжної біржі праці; впроваджувати проекти, орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді; проводити дослідження з метою визначення спеціальностей, професійних навиків та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники; передбачити в освітніх програмах закладів вищої та фахової передвищої освіти обов'язкове проходження стажування випускників; розробити механізм пропагування серед студентів та учнів роботи за сумісництвом у вільний від навчання час та організацію експериментальних підприємств у навчальних закладах; розробити та впровадити механізми фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації програм працевлаштування молоді; здійснювати навчання з техніки пошуку роботи, проходження співбесід, самопрезентації тощо; систематично інформувати громадськість про стан локального ринку праці, потреби роботодавців; організовувати зустрічі з роботодавцями та колишніми

безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес; забезпечити широке висвітлення позитивного досвіду засобами масової інформації; запровадити в освітніх програмах закладів вищої та фахової передвищої освіти навчальні курси з організації власної справи; сприяти впровадженню програм національної та міжнародної мобільності, стажування, волонтерства, громадських ініціатив тощо.

Список використаної літератури:

1. Молодь на ринку праці. URL: http://dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543. (дата звернення: 28.10.2020).
2. Горещкий П. Безробіття, як основна проблема соціального становлення молоді в Україні. URL: <http://omu.org.ua/publis/bezrobittayayak-osnovna-problema-sotsialnoho-stanovlennya-molodi-v-ukrajini/>. (дата звернення: 28.10.2020).
3. Українська молоді не протестує, а емігрує. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/12/12/6830972/-12/12/2011>. (дата звернення: 26.10.2020).
4. Титар О. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи їх вирішення. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/900>. (дата звернення: 26.10.2020).
5. В Германии прогнозируется снижение уровня безработицы. URL: <http://work.com.ua/news/world/23/> (дата звернення: 26.10.2020).
6. Зарубіжний досвід взаємодії державної молодіжної політики та політики зайнятості. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/n/>. (дата звернення: 24.10.2020).
7. Невмержицька Н. М. Особливості ринку праці для молоді в контексті цивілізаційно-ціннісного розколу в Україні. *Збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції*. К., 2015. С. 273.
8. Ринок праці України у 2015 р. *Аналітичний статистичний збірник*. К.: Державний центр зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України. 2015. С. 145.
9. Валентина Павленко. Досвід інших країн. Німеччина. *Профорієнтація*. URL: <http://www.profosvita.org.ua/uk/experience/>. (дата звернення: 28.09.2020).